JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Elfving Ström, Eeva

Title: Ihmiskaupan uhrien erityisasemasta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Ström 2022

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Elfving Ström, E. (2022, 6.11.2022). Ihmiskaupan uhrien erityisasemasta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana. Perustuslakiblogi. https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2022/11/06/eeva-elfving-strom-ihmiskaupan-uhrien-erityisasemasta-sosiaali-ja-terveydenhuollon-palveluiden-saajana/

PERUSTUSLAKIBLOGI

Suomen valtiosääntöoikeudellisen seuran ajankohtaispalsta

Eeva Elfving Ström: Ihmiskaupan uhrien erityisasemasta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana

06.11.2022 KIRJOITTANUT BLOGIN TOIMITUS JÄTÄ KOMMENTTI

5 Votes

Hallitus esittää parannuksia ihmiskaupan uhrien asemaan. Se antoi asiaa koskevan hallituksen esityksen eduskunnalle 20.10.2022. Esityksen keskeisin tavoite on muuttamalla vastaanottolakia (746/2011) löyhentää uhrin auttamisen kytköstä ihmiskaupparikostutkintaan. Paradoksaalisesti juuri vastaanottolain soveltaminen kytkee auttamisen kuitenkin rikosprosessin etenemiseen. Tämä johtuu siitä, että silloin, kun uhri saa apua tavanomaisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän ja lainsäädännön puitteissa, ei kytköstä rikosprosessiin synny. Oikeastaan hallituksen tavoitetta irrottaa uhrin auttaminen ja ihmiskaupparikostutkinta toisistaan toteuttaisi siten parhaiten se, että uhri saisi apua tavanomaisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän ja lainsäädännön puitteissa.

Ihmiskaupan uhrien oikeuksista, mukaan lukien heille järjestettävästä avusta ja tuesta, säädetään kansainvälisissä sopimuksissa ja EU-lainsäädännössä. Näissä sopimuksissa ja velvoitteissa määritellään vähimmäistaso, johon eri valtiot erilaisine palvelujärjestelmineen ovat sitoutuneet. Hallituksen esityksen mukaan ihmiskaupan uhrit muodostavat näiden kansainvälisten ja eurooppalaisten velvoitteiden perusteella kuitenkin ihmisryhmän, jolla hallituksen esityksen mukaan voidaan katsoa olevan erityisasema avun ja tuen saajan myös kansallisessa lainsäädännössä. Huomioitavaa on, että samaisen esityksenkin mukaan esimerkiksi muissa pohjoismaissa ei vastaavaa erityisasemaa ole. Esimerkiksi Ruotsissa oikeudellisen aseman omaavalla ihmiskaupan uhrilla on pitkälti samat oikeudet sosiaali- ja terveyspalveluihin kuin muilla Ruotsin kansalaisilla. Silti nyt esitetään, että Suomen kansallisessa lainsäädännössä ihmiskaupan uhrilla on kansainvälisten velvoitteiden perusteella erityisasema juuri sosiaali- ja terveyspalveluiden saajana.

Kansallisesti ihmiskaupan uhrin erityisasema on hallituksen esityksen mukaan *johdettavissa* siitä, että vastaanottolaki turvaa uhreille sosiaali- ja terveyspalvelut yksilöllisen tarpeen mukaan. Myös valtion korvausjärjestelmän esitetään *kuvastavan osaltaan* ihmiskaupan uhrien erityistä asemaa. Uhrille itselleen erityisasema *näyttäytyy* esityksen mukaan siten, että hänen asemansa ja oikeutensa uhrina toteutuvat, ja uhri myös käytännössä saa tarpeisiinsa vastaavia tukitoimia.

AUTTAMISEN NYKYTILA

Koska Suomessa kansallinen sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva lainsäädäntö takaa kaikille *kotikunnan omaaville* asiakkaille jo nyt kansainvälisiä velvoitteita huomattavasti laajemmat oikeudet apuun, on vastaanottolakiin säädettyjen ihmiskaupan uhrin auttamistoimien alkuperäinen tarkoitus ollut turvata *kotikunnattomien* henkilöiden oikeudet auttamisen vähimmäistasoon. Ajatus käy ilmi nykymuotoisen auttamisjärjestelmän perustan valaneesta vuoden 2006 hallituksen esityksestä (183/2006 vp), jossa todetaan: "… [vastaanottolain auttomistoimien piirissä olevat] uhrit ovat pääsääntöisesti ulkomaan kansalaisia, joilla ei ole Suomeen oleskelulupaa tai Suomessa kotikuntaa". Tämä on se lähtökohta, jolla ihmiskaupan uhrien auttamista on Suomessa lähdetty kehittämään. Kansallisessa lainsäädännössä ihmiskaupan uhrien auttaminen sijoittuu tästä syystä sisäministeriön hallinnonalan alle ja oikeudellisessa systematiikassa ulkomaalaislainsäädännön piiriin kuuluvaan vastaanottolakiin, joka kytkee ihmiskaupan uhrin auttamisen rikosprosessin lisäksi myös tietyiltä osin oleskelulupaprosessiin.

Vastaanottolain 3 luvussa säädetään vastaanottopalveluista (13§), joihin kuuluvat majoitus, vastaanotto- ja käyttöraha, sosiaalipalvelut, terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta. Vastaanottolain 4 luvussa taas säädetään ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä ja auttamistoimista (38a§). Käytännössä vastaanottojärjestelmä ja siihen lukeutuva ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on siis universaalille sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle rinnakkainen järjestelmä, jonka kautta turvapaikanhakija,

Search this website… Etsi

FOLLOW ME ON TWITTER

tilapäistä suojelua saava tai ihmiskaupan uhri, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa, saa palvelunsa. Kyseisen järjestelmän toimintaa ohjaa ja valvoo kokonaisuudessaan Maahanmuuttovirasto. Kun Maahanmuuttovirasto ohjaa ja valvoo myös vastaanottolain nojalla annettavia sosiaali- ja terveyspalveluita, on näiden palveluiden yhteys sosiaali- ja terveydenhuollon tavanomaisiin palveluihin katkaistu perinpohjaisesti.

Vastaanottolaissa kunnan, ja jatkossa hyvinvointialueen, vastuulle säädetään niiden ihmiskaupan uhrien auttaminen, joilla on Suomessa kotikunta. Toisaalta käytännössä kunnissa joka tapauksessa kaikkiin kunnan asukkaisiin sovellettava sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö jo itsessään turvaa kaikille näille asiakkaalle heidän tarvitsemat palvelut yksilöllisen tarpeen mukaisesti aivan riippumatta siitä, onko henkilö auttamisjärjestelmän asiakkaana tai ei.

Tämän lisäksi kuntien, jatkossa hyvinvointialueiden, velvollisuutena on kiireellisessä tapauksessa turvata alueellaan oleskelevien henkilöiden yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Tämä koskee siis myös niin kutsuttuja paperittomia henkilöitä.

Kunnat järjestävät näin ollen yksilölliseen tarpeeseen perustuen tukea kotikunnan omaavien uhrien lisäksi myös niille ihmiskaupan uhreille, joita ei ohjata auttamisjärjestelmään. Näissä tapauksissa vastaanottolakia ei sovelleta. Kunta ei tällöin saa järjestämistään palveluista korvauksia, sillä korvauksista ei ole näissä tilanteissa säädetty. Toisaalta kunnat eivät voi jättää näitä palveluita järjestämättäkään taloudellisiin seikkoihin vedoten, koska palveluiden turvaamisvelvoite on paitsi ehdoton myös määrärahoista riippumaton. Näin ollen mitään tukea tai sen tarvetta ei kiireellisessä tilanteessa voida arvioida sen mukaan saako sen järjestämisestä kuntakorvauksia tai onko asiakkaalla kotikuntaa tai oleskelulupaa.

Välttämättömän huolenpidon varmistavan tuen järjestämisen lähtökohtana on aina asiakkaan tuen tarve, jonka arvioi sosiaalihuollon ammattihenkilö. Käytettävissä ovat kaikki sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaiset tai siinä mainitut palvelut mukaan lukien muissa laeissa säädetyt palvelut tai kunnan käyttämät muut tarvetta vastaavat palvelut, joita ei ole laissa tarkemmin määritelty (ks. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017).

Oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon on siis nykyisessä lainsäädännössä turvattu huolimatta siitä voiko palveluista hakea korvauksia, sovelletaanko vastaanottolakia tai ohjataanko asiakasta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Tämän lisäksi hallitus on juuri antanut esityksen (112/2022) jonka mukaan hyvinvointialueita velvoitettaisiin kiireellisen terveydenhoidon lisäksi järjestämään välttämättömäksi arvioituja terveydenhuollon palveluja Suomessa oleskeleville kotikunnattomille henkilöille, eli niin sanotuille paperittomille. Kaikille tarkoittaa jokaista, jolloin sen piiriin kuuluvat yhtäläisesti niin auttamisjärjestelmään esitetyt ihmiskaupan uhrit kuin kaikki muutkin paperittomat.

ERITYISIÄ RATKAISUJA

Nykyisen lainsäädännön toimivuutta on selvitetty ja kuvattu Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin (HEUNI) yhteistyössä toteuttamassa selvityksessä *Tuntematon tulevaisuus: selvitys ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta* (Koskenoja ym. 2018), johon myös lainsäädännön uudistamistarpeita koskevat näkemykset pitkälti perustuvat. Sitä on lainattu laajasti paitsi eduskunnalle nyt annetussa hallituksen esityksessä myös esimerkiksi apulaisoikeusasiamiehen vuonna 2019 antamassa ratkaisussa (EOAK/3489/2017) ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmän toiminnasta.

Vaikka hallituksen esityksessä ja apulaisoikeusasemiehen ratkaisussa korostetaan, että ihmiskaupan uhrilla on erityisasema sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana, näissä ei kuitenkaan tarkemmin kuvata mitä erityisasemalla palveluiden saajana tarkoitetaan tai miten erityisasema tulisi palveluita järjestettäessä ymmärtää. Tällainen tilanne on perusoikeuksien turvaamisen näkökulmasta ongelmallinen, sillä lainsäätäjä ja laillisuusvalvojat korostavat tässä ihmiskaupan uhreilla olevan jonkinlaisia erityisiä oikeuksia, mutta samalla jättävät määrittelemättä näiden oikeuksien sisällön.

Esimerkkejä siitä, mitä ihmiskaupan uhrin erityisasemalla tulkitaan tarkoitettavan, on kuitenkin johdettavissa Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja HEUNIn selvityksestä. Sen mukaan ihmiskaupan uhrin erityisasema on sivuutettu muun muassa silloin, jos terveydenhuollon palveluista on peritty asiakasmaksu. Erityisasemasta katsotaan siis seuraavan velvoite jättää asiakasmaksu perimättä, vaikka asiakasmaksuja koskeva lainsäädäntö ei aseta tällaista velvoitetta. Erityisasema on siis

Twiittejä käyttäjältä @plblogi

perustusla... · 19. jouluk. 2022
Ville Vikman: Koronaviruspandemiaa koskevan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion heijasteleminen Suomen yleisiä kokouksia ja yleisötilaisuuksia koskeviin rajoitusksiin
perustusl... Ville Vikman: ...
3

perustusla... · 6. marrask. 2022
Eeva Elfving Ström: Ihmiskaupan uhrien erityisasemasta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana
perustusl... Eeva Elfving ...
8

perustusla... · 5. marrask. 2022
Markku Kiikeri: Suomen Euroopan unionin liittymissopimus ja saamelaiskäräjälain uudistus
perustusl... Markku Kiikeri: ...
2 6

perustusla... · 5. lokak. 2022
Antti Mattila: Muuta kuin jatkuvaluonteista normaalitoimintaa – tartuntatautilain 58 §:n koskemattomuuden arvoitus
perustusl... Antti Mattila: ...
3

perustusla... · 20. syysk. 2022

jonkinlainen valttikorttimainen työkalu, jonka ajatellaan vaikuttavan muun lainsäädännön tulkintaan siten, että erityisaseman johdosta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä pitäisi tulkita ihmiskaupan uhrien kohdalla muista ihmisestä poikkeavasti ilman, että asiasta säädetään erikseen.

Esimerkkinä erityisaseman toteutumattomuudesta mainitaan selvityksessä myös tilanteet, joissa kunta on järjestänyt asiakkaiden tarvitsemia hoitoja (esimerkiksi terapiapalvelut, hammashoito, neurologiset häiriöt, turvallisuuspalvelut) ”normaalin julkisen sektorin palvelurakenteen kautta” eikä ostanut näitä yksityiseltä palveluntuottajalta. Esimerkiksi erityisaseman laiminlyönnistä mainitaan myös tapaus, jossa asiakkaalle annetussa toimeentulotukipäätöksessä ihmiskaupan uhri ohjataan käyttämään jatkossa julkista terveydenhuoltoa sen sijaan, että hänelle myönnettäisiin toimeentulotukea yksityisen terveyspalvelun käytöstä aiheutuneisiin kustannuksiin. Selvityksessä tämän katsotaan olevan osoitus siitä, ettei erityisasema toteudu, koska kunta olisi voinut myös ostaa kyseiset palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta ja hakea näistä korvauksia ELY-keskuksen kautta. Käytännössä erityisaseman katsotaan siis merkitsevän oikeutta yksityisten sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttämiseen tilanteessa, jossa muutoin voimassa olevan lainsäädännön perusteella käytettäisiin julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja.

Erinomaisena toimintatapana pidetään selvityksessä menettelyä, jossa Joutsenon vastaanottokeskus, joka käytännössä vastaa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toiminnasta, on voinut ihmiskaupan uhrien sosiaali- ja terveyspalveluita järjestäessään ja niitä koordinoidessaan ohittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään tavanomaisesti kuuluvan ammatillisen harkinnan ja arvioinnin. Ihmiskaupan uhrin erityisaseman on siten katsottu luovan ihmiselle oikeuden sellaisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin, joita heille ei normaalisti sosiaali- ja terveyspalveluita myönnettäisi.

Joutsenon vastaanottokeskus on esimerkiksi tarjonnut ihmiskaupan uhreille heidän erityisasemansa perusteella aktiivisesti terapiaa muun muassa vaikka ”asiakkaan tarpeet eivät vastaisikaan suomalaisia käypä hoito-suosituksen mukaisia menetelmiä”. Joutsenon vastaanottokeskus on samoin erityisaseman perusteella tarjonnut aktiivisesti terapiaa myös tilanteessa, jossa esimerkiksi oikeusavustaja on huolestunut asiakkaan psyykkisestä voinnista. Tällainen sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjoaminen erityisaseman perusteella on Joutsenon vastaanottokeskuksessa tapahtunut normaalista sosiaali- ja terveyspalveluiden tarveharkinnasta erillään ja sitä on siis pidetty Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja HEUNIn selvityksessä hyvänä toimintamallina, joka toteuttaa ihmiskaupan uhrin erityisasemaa.

Kun kunnissa ei ole toimittu vastaavalla tavalla, on tästä johdettu näkemys, ettei ihmiskaupan uhrien erityisasema toteudu kunnissa. Näin ”huomattavasti vähempi byrokratia” ilmentää ihmiskaupan uhrin erityisasemaa jopa sellaisessa tilanteessa, jossa byrokratian vähentäminen käytännössä merkitsee irtaantumista julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisen peruslähtökohdista.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja HEUNIn selvityksessä kuvataan myös esimerkki, joissa kunnassa sosiaalihuollon asiakkaana olleella ihmiskaupan uhrilla olisi ollut tarve erikoissairaanhoidon palveluihin, mutta kunnan viranomaiset ovat evänneet oikeuden palveluihin katsottuaan, ettei kyseisiä palveluita voida sosiaalihuoltolain puitteissa antaa. Tulkinnan mukaan asiakkaan erityisasema ei siis toteutunut, kun sosiaalihuolto ei järjestänyt asiakkaalle erikoissairaanhoidon palvelua. Selvitys ei kerro kuka asiakkaan erikoissairaanhoidon tarpeen oli todennut, miten tuo tarve oli todettu, oliko jotakin hoitoa järjestetty tai oliko jotain hoitoa jätetty hoidontarpeen arviosta huolimatta järjestämättä. Siitä huolimatta selvityksessä katsotaan, että asiakkaan erityisasema ihmiskaupan uhrina ei toteutunut, sillä sosiaalitoimi ei järjestänyt sosiaalihuoltona erikoissairaanhoitoa. Selvityksen ajattelu on virheellistä. Sanomattakin pitäisi olla selvää, ettei sosiaalihuoltolain puitteissa voida järjestää erikoissairaanhoitoa edes ihmiskaupan uhrille. Erikoissairaanhoitolain 3§:ssä nimittäin todetaan, että erikoissairaanhoitoa järjestetään terveydenhuoltolain mukaisesti eikä sosiaalihuoltolain puitteissa:

> *”Kunnan, joka on kotikuntalain (201/1994) mukaan henkilön kotikunta, on huolehdittava siitä, että tämä saa tarpeellisen erikoissairaanhoidon terveydenhuoltolain mukaisesti.”*

Sosiaalitoimella on tietyissä tilanteissa velvollisuus auttaa palveluun ohjautumisessa ja pääsyssä, mutta sosiaalitoimi ei yksiselitteisesti voi järjestää erikoissairaanhoidon palveluita yhdellekään asiakkaalleen. Sosiaalihuollon viranhaltija ei voi päättää kenenkään erikoissairaanhoidon

FACEBOOK

TILAA BLOGI

Syötä sähköpostiosoitteesi tähän:

Sähköpostiosoite

Tilaa

TULEVIA TAPAHTUMIA

No upcoming events

UUSIMMAT JULKAISUT

- Ville Vikman: Koronaviruspandemiaa koskevan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion heijasteleminen Suomen yleisiä kokouksia ja yleisötilaisuuksia koskeviin rajoitusksiin
- **Eeva Elfving Ström: Ihmiskaupan uhrien erityisasemasta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana**
- Markku Kiikeri: Suomen Euroopan unionin liittymissopimus ja saamelaiskäräjälain uudistus
- Antti Mattila: Muuta kuin jatkuvaluonteista normaalitoimintaa – tartuntatautilain 58 §:n koskemattomuuden arvoitus
- Sanna Mustasaari: Koillis-Syyrian leireillä olevien lasten ja äitien oikeudet esillä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa – H.F. ja muut vastaan Ranska

ARKISTO

- joulukuu 2022 (1)
- marraskuu 2022 (2)
- lokakuu 2022 (1)
- syyskuu 2022 (1)
- elokuu 2022 (1)
- heinäkuu 2022 (2)
- kesäkuu 2022 (1)
- toukokuu 2022 (3)
- huhtikuu 2022 (2)
- maaliskuu 2022 (1)
- helmikuu 2022 (1)
- tammikuu 2022 (3)
- joulukuu 2021 (3)
- marraskuu 2021 (2)
- syyskuu 2021 (3)
- heinäkuu 2021 (6)
- kesäkuu 2021 (1)
- toukokuu 2021 (2)
- huhtikuu 2021 (2)
- maaliskuu 2021 (7)
- helmikuu 2021 (1)
- tammikuu 2021 (11)
- joulukuu 2020 (4)
- marraskuu 2020 (8)
- lokakuu 2020 (9)
- syyskuu 2020 (6)

järjestämisestä eikä siitä, ettei sosiaalihuolto ole järjestänyt erikoissairaanhoitoa voida vielä päätellä, että asiakas ei olisi saanut tarvitsemaansa hoitoa.

Vaikuttaakin siltä, että se, mihin ihmiskaupan uhrin erityisasemalla viitataan, on yhdistelmä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään muotoutuneita totuttuja toimintatapoja, jotka ovat erkaantuneet sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden toteuttamisen logiikasta sekä sosiaali- ja terveysoikeuden vakiintuneista oppirakennelmista. Näin on mitä ilmeisimminkin tapahtunut siksi, että ihmiskaupan uhrien sosiaali- ja terveydenhuoltoa on ohjattu, valvottu ja kehitetty osana sisäministeriön hallinnonalalle kuuluvaa maahanmuuttopolitiikkaa eli irrallaan sosiaali- ja terveydenhuollon käytänteiden osaamisesta.

Tällainen tapa lähestyä ihmiskaupan uhrin erityisasemaa sivuuttaa kokonaan sen näkökulman, että sosiaali- ja terveydenhuollon vakiintuneet käytänteet ja jopa niihin liittyvä byrokratia ovat olemassa asiakkaan tai potilaan oikeuksien varmistamiseksi sekä hoidon ja huolenpidon laadun turvaamiseksi. Myös Euroopan neuvoston direktiivi ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta toteaa, että uhrille mahdollisesti annettavasta hoidosta ja sen laadusta päätetään tapauskohtaisesti kansallisessa oikeudessa määritettyjen perusteiden, oikeudellista harkintavaltaa koskevien sääntöjen sekä alan käytäntöjen ja ohjeistuksen mukaisesti. Esimerkiksi psykoterapiat edellyttävät huolellista kliinistä tutkimusta ja asianmukaista psykoterapia-arviota, jonka tekemisestä ja hoidon kokonaisuudesta vastaa aina lääkäri (Laukkala ym. 2020).

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja HEUNIn kanssa vastaavaa kuvaa erityisasemasta on toistanut myös media. Helsingin Sanomat kirjoitti marraskuussa 2020 jutun ”Heitteillä”, jossa Helsingin kaupungin sosiaalitoimea arvosteltiin siitä, ettei se järjestänyt rajatonta ja maksutonta psykoterapiaa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään hyväksytylle henkilölle. Jutun mukaan kaupungin sosiaalitoimi olisi halutessaan voinut järjestää terapiaa asiakkaan toivomalla tavalla. Se, että hoitava lääkäri on arvioinut ja valinnut Kelan korvaaman kuntoutusterapian asiakkaalle soveltuvaksi hoitomuodoksi sivuutetaan lehtijutussa kokonaan. Jutun tulkinnan mukaan asiakkaan olisi ihmiskaupan uhrin erityisasemaan vedoten pitänyt saada sosiaalitoimen kautta kokonaan maksutonta ja kestoltaan rajoittamatonta terapiaa haluamallaan tavalla, koska valtio olisi korvannut hoidon kustannukset kunnalle.

Korvausjärjestelmästä riippumatta on kuitenkin niin, että ihmiskaupan uhrienkin osalta on paitsi kannatettavaa, myös tarkoituksenmukaista, että työskentelyn tavoitteena on mahdollisimman vaikuttava ja lääketieteellisesti tarpeellinen hoito pitkäkestoisen ja mahdollisesti haitallisen hoidon sijaan (lue esim. HS Mielipide 17.11.2020). Tässä valossa sellainen erityisasema, jossa terveydenhuollon palveluun tulisi irrallaan sosiaali- ja terveydenhuollon normaalista lainsäädännöstä olevalla lailla luodun valtion korvausjärjestelmän nojalla päästä lääketieteellisestä hoidon- tai kuntoutustarpeen arviosta poiketen tai puhtaasti potilaan toiveisiin perustuen, ei myöskään ole yksiselitteisesti asiakkaan tai potilaan edun mukainen. Potilasturvallisuuden takia hoitoa ja kuntoutusta koskevat ratkaisut ja rajaukset tekee lääkäri, eikä esimerkiksi sosiaalitoimen edustaja tai toimittaja, eikä niitä tehdä asemaan tai korvausjärjestelmään, vaan ammatilliseen hoidon ja kuntoutuksen tarpeeseen perustuen.

ERITYINEN ASEMA VAI ERITYISIÄ TARPEITA?

Eduskunnan käsiteltävänä nyt olevassa hallituksen esityksessä viitataan eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen antamaan ratkaisuun ihmiskaupan uhrin erityisaseman vaikutuksesta sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen (EOAK/3489/2017). Kyseistä ratkaisua on tulkittu toisistaan poikkeavin tavoin riippuen siitä, onko sitä luettu auttamisjärjestelmän erityisistä vai sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen yleisistä lähtökohdista.

Ensimmäisen, nyt myös hallituksen esitykseen päätyneen tulkinnan mukaan apulaisoikeusasiamies on antanut ratkaisun, jossa hän toteaa ihmiskaupan uhreilla olevan erityisasema sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana. Ratkaisun lopputulema on, että kunta oli laiminlyönyt velvollisuutensa järjestää uhrin asemasta johtuvia palveluita. Näin perustellaan uhrien erityisasemaa, jossa palveluita järjestetään aseman, eikä siis asiakkaan tai potilaan tarpeiden perusteella.

Toisen näkemyksen mukaan ratkaisussa otetaan kantaa sosiaalihuoltolain soveltamiseen ihmiskaupan uhrin asiassa ja palvelutarpeenarvioinnin laiminlyömiseen. Tässä näkemyksessä palveluntarpeet on velvollisuus selvittää ja palvelut järjestetään tarpeiden perusteella, eikä asema määritä palveluita.

- elokuu 2020 (4)
- heinäkuu 2020 (3)
- kesäkuu 2020 (4)
- toukokuu 2020 (9)
- huhtikuu 2020 (16)
- maaliskuu 2020 (20)
- helmikuu 2020 (4)
- tammikuu 2020 (2)
- joulukuu 2019 (8)
- lokakuu 2019 (1)
- heinäkuu 2019 (1)
- kesäkuu 2019 (6)
- maaliskuu 2019 (2)
- joulukuu 2018 (1)
- marraskuu 2018 (1)
- lokakuu 2018 (1)
- syyskuu 2018 (3)
- maaliskuu 2018 (2)
- helmikuu 2018 (2)
- tammikuu 2018 (2)
- joulukuu 2017 (1)
- lokakuu 2017 (1)
- syyskuu 2017 (3)
- elokuu 2017 (2)
- heinäkuu 2017 (2)
- kesäkuu 2017 (1)
- toukokuu 2017 (2)
- huhtikuu 2017 (1)
- helmikuu 2017 (1)
- tammikuu 2017 (5)
- joulukuu 2016 (1)
- marraskuu 2016 (2)
- lokakuu 2016 (5)
- syyskuu 2016 (3)
- heinäkuu 2016 (2)
- kesäkuu 2016 (4)
- toukokuu 2016 (1)
- maaliskuu 2016 (1)
- helmikuu 2016 (1)
- tammikuu 2016 (4)
- joulukuu 2015 (3)
- marraskuu 2015 (4)
- lokakuu 2015 (3)
- syyskuu 2015 (3)
- elokuu 2015 (4)
- heinäkuu 2015 (3)
- kesäkuu 2015 (3)
- toukokuu 2015 (3)
- maaliskuu 2015 (3)
- helmikuu 2015 (2)
- joulukuu 2014 (2)
- marraskuu 2014 (6)
- lokakuu 2014 (7)
- elokuu 2014 (1)
- heinäkuu 2014 (3)
- kesäkuu 2014 (1)
- toukokuu 2014 (1)
- huhtikuu 2014 (7)
- maaliskuu 2014 (1)
- helmikuu 2014 (7)
- tammikuu 2014 (4)
- joulukuu 2013 (1)
- marraskuu 2013 (2)
- lokakuu 2013 (6)
- syyskuu 2013 (1)
- elokuu 2013 (2)
- heinäkuu 2013 (1)
- kesäkuu 2013 (4)
- toukokuu 2013 (7)
- huhtikuu 2013 (5)

Taatusti, jos erityinen asema palveluiden saajana on olemassa, se on kirjoitettu joko lakeihin tai vähintään niiden lakien esitöihin, joilla asemaa perustellaan. Päädyin tarkastelemaan mitä auttamistoimien järjestämisestä koskevassa vastaanottolain pykälässä (38b§) säädetään:

> *”Auttamistoimet järjestetään ihmiskaupan uhrin yksilöllisen tuen tarpeen arvioinnin perusteella. Auttamistoimia järjestettäessä tulee ottaa huomioon uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet ja sekä uhrin että auttamistoimia järjestävän henkilöstön turvallisuus.”*

Pykälä siis korostaa erityisten tarpeiden huomioon ottamista. Pykälässä ei mainita, että auttamistoimien järjestämisessä tulisi ottaa huomioon asiakkaan erityinen asema, vaan viitataan asiakkaan turvattomasta asemasta johtuviin erityisiin tarpeisiin. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen osalta viitataan hallituksen esitykseen (HE 183/2006 vp) joka sekään ei tunne erityisasemaa palveluiden saajana, vaan siinäkin mainitaan palveluiden järjestämisen osalta *ihmiskaupan uhriasemasta aiheutuneet erityiset tarpeet*. Sama toistuu laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), jossa mainitaan *palvelut, joita järjestetään ihmiskaupan uhrin erityisistä tarpeista johtuen*. Myös valtionkorvausjärjestelmän tarkastelu tukee siis tulkintaa, jossa ihmiskaupan uhrilla voi olla erityisiä tarpeita, joihin palvelujärjestelmän tulee vastata ja joista aiheutuneet kustannukset sitten korvataan. Jotta näihin tarpeisiin voidaan vastata, on ne selvitettävä, aivan kuten apulaisoikeusasiamies ratkaisussaan korostaa. Sen sijaan erityisasemaa palveluiden saajana ei laeissa tai niiden esitöissä mainita.

Minusta on ilmeistä, että jossain kohtaa kansallista kehitystä *ihmiskaupan uhrin erityiset tarpeet* ja *turvaton asema* ovat kääntyneet *ihmiskaupan uhrin erityisasemaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana* joko systemaattisen lobbaamisen tai vilpittömämmän stereovaikutuksen johdosta.

Keskeisessä roolissa on joka tapauksessa ollut Maija Koskenojan, Natalia Olluksen, Venla Rothin, Minna Viuhkon ja Laura Turkian kirjoittama VN TEAS selvitys ”Tuntematon tulevaisuus”, jossa tehdyt johtopäätökset nimenomaan aseman perusteella järjestettävästä hoidosta ja palveluista näyttävät ohittavan ihmiskaupan uhrien tarpeet, palveluiden toteuttamisen ammatilliset edellytykset, hoidon ja huolenpidon vaikuttavuuden, potilas- ja asiakasturvallisuuden sekä substanssiministeriön ohjaus-, valvonta ja kehittämisosaamisen. Tämä selvitys ja siinä tehdyt jopa virheelliset johtopäätökset on nostettu hallituksen esityksen perustaksi huolimatta siitä, että tarjolla olisi ollut tuoreempaakin tutkittua tietoa.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen ihmiskaupan uhrien asumispalveluita koskevassa selvityksessä (2021) tuotiinkin esiin, että erityisesti sosiaalihuollon viranomaisen toimintaa on eri tilanteissa arvioitu yhteismitallisena auttamisjärjestelmän tehtävän tai toimintatapojen kanssa ilman, että niitä on suhteutettu kunkin viranomaisen lakisääteiseen tehtävään, toimivaltaan tai toimintatapoihin. Selvityksen mukaan huomiota ei ole juurikaan kiinnitetty siihen, että auttamisjärjestelmän toimintaa ohjaavaan lainsäädäntöön liittyy keskeisiä asiakkaan oikeuksiin liittyviä seikkoja, jotka eivät sovi yhteen sote-palveluita ohjaavien perustavanlaatuisten periaatteiden kanssa.

LOPUKSI

Hallitusohjelman perimmäisenä tavoitteena oli selkeyttää ja yksinkertaistaa vallitsevaa lainsäädäntöä ja käytäntöjä ihmiskaupan uhrien auttamisessa sekä heikentää kytköstä rikosprosessiin. Sosiaali- ja terveysministeriön tätä varten asettamassa työryhmässä (VN/10456/2020, STM/054:00/2020) hyväksytyssä mallissa Maahanmuuttoviraston alainen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä olisi sellaisenaan lakkautettu. Auttamisen rikosprosessikytkös olisi ollut sillä selvä ja lainsäädäntö olisi kertaheitolla selkiytynyt. Jostain syystä erillislain valmistelu kaikessa hiljaisuudessa kaadettiin ja asian valmistelu siirrettiin viime metreillä sisäministeriölle.

Nyt annettu eduskunnan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys epäonnistuu lähes täydellisesti saavuttamaan tavoitteitaan. Esitykseen ei tule jättää sellaisia viittauksia ihmiskaupan uhrin erityisasemaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana, joita ei voida selkosanaisesti määritellä, yksiselitteisesti osoittaa olevan olemassa ja joiden ongelmallisuudesta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöstä vastaava ministeriökin on esitysluonnosta koskevassa lausunnossaan ilmaissut huolensa. Eduskunnan tulisikin nyt uskoa hallituksen itsekin

ENITEN LUETUT (48H)

- Lauri Koskentausta: Esityksen pöydällepanosta eduskunnan täysistuntotyössä
- Eeva Elfving Ström: Ihmiskaupan uhrien erityisasemasta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana
- Pauli Rautiainen: Vammaiset kohtaavat Suomessa runsaasti syrjintää

ASIASANAT

al-Hol Asiantuntijat Avoimuus Blogit Budjettivalta Demokratia Eduskunnan puhemies Eduskunta Eduskuntakäsittely EU EU-asioiden kansallinen valmistelu EU-oikeus EU-tuomioistuin Euro Euroopan ihmisoikeussopimus Euroopan ihmisoikeustuomioistuin Euroopan unioni Euroopan unionin tuomioistuin Hallitusohjelma Ihmisarvo Ihmisoikeudet Ihmisoikeuksien kritiikki Ihmisoikeusloukkaus ISIS Julkisuus Kansalaisaloite Kerjäämisen kieltäminen Kokoontumisvapaus Korona-virus Koulut Kunnallinen itsehallinto Lainvalmistelu Lapsen oikeudet Lasten oikeudet Oikeuskansleri Oikeusvaltio Paperittomat Perusoikeudet Perustuslaki Perustuslakikontrolli Perustuslakituomioistuin Perustuslakivaliokun Poikkeuslaki Populismi Riippumattomuus Riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut Rikoslaki Rikosoikeus Saamalaismääritelmä Saamelaiset Sananvapaus Seksuaaliset vähemmistöt Sosiaaliset oikeudet Sosiaalisten oikeuksien komitea Sote Suomi Syrjintä Talous- ja rahaliitto Terrorismirikokset Tietosuoja Tuomioistuimet Turvapaikanhakijat Ulkomaalaiset Uskonnonvapaus Valmiuslaki Valtionhallinto Valtiosääntötuomioistuin Vammaiset Vammaisten oikeudet Vankilat Yhdenvertaisuus Yhdistymisvapaus Yksityiselämän suoja Yleisvaarallinen tartuntatauti Yliopistojen itsehallinto

KÄVIJÄLASKURI

- 925 297

myöntämää ajatusta siitä, että tällaiset viittaukset voivat johtaa sosiaali- ja terveydenhuollon lakien systematiikalle vieraisiin vastakohtapäätelmiin siitä, miten oikeus palveluihin määrittyy.

Jotta hallituksen esityksen tavoite selkeyttää ja yksinkertaistaa vallitsevaa lainsäädäntöä uhrien auttamisessa toteutuisi, tulee 4§ uutta 2 momenttia tarkentaa. Muoto voisi olla ” Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämiseen sellaiselle ihmiskaupan uhrille, jolla on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa, sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä.” Nyt muotoilu ”Sen lisäksi, mitä 2 §:ssä säädetään..” antaa vaikutelman, että kotikuntalaisen ihmiskaupan uhrin sotepalveluiden järjestämisessä olisi kuitenkin tarkoitus soveltaa vastaanottolakia.

Eeva Elfving Ström, tutkija, Jyväskylän yliopisto

FILED UNDER: EEVA ELFING STRÖM, KIRJOITTAJAT TAGGED WITH: PAPERITTOMAT, RIITTÄVÄT SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT, VASTAANOTTOLAKI

« Markku Kiikeri: Suomen Euroopan unionin liittymissopimus ja saamelaiskäräjälain uudistus
Ville Vikman: Koronaviruspandemiaa koskevan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion heijasteleminen Suomen yleisiä kokouksia ja yleisötilaisuuksia koskeviin rajoitusksiin »

Vastaa

Kirjoita kommenttisi tähän…

Return to top of page Pidä blogia WordPress.comissa.